

הדגשים בתוכנית הלימודים

הבנה, הבעה ולשון - עי"ס

על פי חוזר הפיקוח על מקצועות העברית

הוראת העברית וההיבחות בחטיבות העליונות

1. המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבות העליונות

- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית עלפי תוכנית הלימודים בעברית ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים – השליטה בלשון, הכושר להשתמש בכלים הלשוניים: הרחבת אוצר המילים, שכלול הבעה בכתב ובעלפה וההבנה של טקסטים; שימוש תקין בלשון – בהגייה, בכתב, במשמעות, בנטייה, בתצורה ובתחביר; גיוון וגמישות משלבית והתאמת הלשון לנסיבות השיח
- גילוי החוקיות בלשון על סמך התבוננות בתופעות לשון ובתהליכי לשון אגב עמידה על הדינמיות שלה
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה-הערכה

2. ארגון הלמידה בחטיבה העליונה ופריסת שעות הלימוד

ארגון הלמידה מעמיד את הבחירה בין מוקדי ההעמקה השונים בתוכנית הלימודים. בכל אחת מן האפשרויות יילמדו הבנת הנקרא, הבעה בכתב, תחביר ומערכת הצורות.

כיתה ט

בשנת תשפ"ז ישתתפו תלמידי כיתות ט בבחינה ארצית באנגלית א במדע וטכנולוגיה א ב בעברית א במתמטיקה. כל בתי הספר יידגמו על ידי ראמ"ה (הרשות הארצית למדידה והערכה) לבחינה במקצוע אחד מבין המקצועות שצוינו. הדגימה תיעשה באופן שיאפשר לייצר מדגם ארצי מייצג בכל מקצוע מדי שנה. הבחינה בבית הספר שיידגם תועבר בכל הכיתות בשכבה, ובית הספר יקבל דיווח על תוצאות ההערכה שלו. המועד האחרון שבו יעודכנו בתי הספר על המקצוע שבו הם ייבחנו הוא ו' בכסלו תשפ"ז, (16/11/26) הבחינה בעברית תתקיים ב**י"ב בשבט תשפ"ז**, (20/1/27)

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

אנו מציעים גם לבתי הספר שלא יעלו במדגם לבקש להיבחן בבחינה בעברית, כדי לשפר את תהליכי ההוראה והלמידה הבית ספריים על בסיס נתונים מתוקפים. הישגי בתי הספר המתנדבים להיבחן (כלומר, בתי הספר שאינם במדגם) אינם משתקלים בממוצע הארצי, והנתונים נשלחים אך ורק למנהליות בתי הספר שירצו בכך.

לתשומת לב: יחידות הערכה באתר ראמ"ה המותאמות לחינוך החרדי מופיעות [כאן](#).
באתר יש יחידות המתאימות לכיתות ח', אך הן מומלצות מאוד לשימוש גם בכיתות ט' או י' בהתאם לרמת הכיתה.

כיתות י – י"ב

30% מתוכנית הלימודים כוללים פרקים בהבנה ובהבעה, כולל תהליכי הכתיבה (הציר האורייני) ופרקים נבחרים מאחת המערכות הלשוניות: תחביר או צורות. השליטה בתכנים הללו תיבחן בדרכי הערכה שונות, והציון יהיה **30%** מציון הבגרות של התלמיד.

70% מתוכנית הלימודים כוללים את הוראת הציר האורייני בדגש על כתיבה ממוזגת והוראה מקיפה של המערכת הלשונית השנייה החל בכיתה י (עם סיום הוראת תוכני **30%**) ועד לבחינת הבגרות בכיתה י"א או בכיתה י"ב. התכנים הללו נכללים במפרט התכנים לשאלון הבגרות החיצוני, והציון בו (בשקלול עם הציון השנתי "המגן") יהיה **70%** מציון הבגרות של התלמיד.

הנושאים הנלמדים במסגרת **30%** יילמדו בפרק זמן של **30%** מסך שעות ההוראה לשתי יחידות לימוד בחטיבה העליונה י-י"ב.

בתי ספר שיבחרו להורות את התכנית ל-**30%** אחרי בחינת הבגרות בשאלון החיצוני, יהיו חייבים לתכנן את לוח הזמנים כך שיהיה אפשר לקיים תהליכי כתיבה ואירועי הערכה בית-ספריים ראויים בהיקף שעות מתאים.

חלוקת התכנים ל-**30%** ול-**70%** מאפשרת למורים את הבחירה במידת ההעמקה המתאימה לדפוס ההוראה שלהם ואת הבחירה במערכת המתאימה לנטיית ליבם ולאופי הכיתה. **בשום מקרה לא ילמד התלמיד רק מערכת לשונית אחת**, ולא יתאפשר מעבר מאפשרות אחת לאפשרות שנייה במעבר שבין כיתה י לכיתה י"א או י"ב. בתוך כך, בחירת התכנים מחייבת את התלמיד. עם זה, בחירת מסלול מסוים אינו מחייב את כל הכיתות בשכבה, ותיתכן כיתה אחת במסלול העמקה א וכיתה אחרת במסלול העמקה ב, ובתנאי שכל תלמיד ילמד בסופו של דבר את שתי המערכות הלשוניות.

בכל שלבי ההוראה ישולבו העקרונות של הלמידה המשמעותית, המדגישים את העניין, החוויה, ההתנסות, החקר והערכים. את פרקי הלשון יש ללמד בזיקה לטקסט במידת האפשר.

הערות כלליות לאפשרויות א ו-ב (מערכת הצורות או תחביר):

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- במהלך כיתות י"ב יש ללמד לפחות שש שעות שהן סך השעות המינימלי לשתי יחידות הלימוד כשלפחות שלוש ש"ש יילמדו בכיתה י'. **מומלץ כי מנהלים אשר נהגו להקצות שעות נוספות להוראת העברית ימשיכו להקצותן מאחר שתחום העברית משמש מסד לכל תחומי הדעת.** בעקבות מפגשים עם מורים ועם קבוצות מיקוד הקפדנו על הלימה שבין תוכני הלימוד והדרישות למסגרת השעות להוראת העברית בכיתות י"ב. בבתי ספר שבהם מלמדים מעל שש ש"ש לשתי היחידות, יש לפרוס את השעות בהתאמה. הקצאה של פחות משלוש ש"ש לכיתה בשנה תפגע ביכולת להביא ללמידה מעמיקה ומשמעותית.
- עקב הספירליות המאפיינת את תחום הדעת עברית, ובייחוד את פרקי ההבנה וההבעה, תהיה חפיפה בין תכנים במסגרת 30% לתכנים במסגרת 70%. ההבחנה תתבטא במורכבות הטקסטים לקריאה, במורכבות תהליכי הכתיבה ובהיקפיה.
- **מומלץ לא לפצל בין מורים שונים את שעות ההבנה וההבעה ושעות הלשון** באותה שנת לימודים. את התכנים הלשוניים יש ללמד בהקשר של טקסט במידת האפשר.
- ציון הבגרות במקצוע העברית ישוקלל מציון ההערכה הבית-ספרית (30% מהציון הסופי) ומהציון הסופי על השאלון החיצוני (70% מהציון הסופי, על פי החישוב: 21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה).

עברית
מרכיב ה- 30%
להערכה בית ספרית
סמל דיווח: 075-283

3. מפרט התכנים להערכה בית ספרית והדגשים להוראה במסגרת 30% (75283)

התכנים והמיומנויות הם ספירליים וחשוב כי ייווצר רצף לימודי בין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה. על כן התלמידים ישלטו בכל המיומנויות והנושאים שנלמדו בחטיבת הביניים. ההערכה הבית ספרית צריכה לקדם תרבות של הערכה חלופית ושל הוראה המבוססת במידת האפשר על רעיונות גדולים, בחירה, רלוונטיות ועניין. לכן מוקד ההערכה יהיה התלקיט, שייתן ביטוי לתהליכים (בדגש על תהליכי כתיבה) לצד תוצרים בתחום הכתיבה והלשון. על מבנה התלקיט ועקרונותיו ראו בהמשך סעיף זה.

הבנה והבעה

במהלך שיעורי העברית יש לחשוף את התלמיד למגוון רחב של טקסטים מסוגים שונים, בסוגות שונות ובהיקפים שונים. העבודה על הטקסטים תיעשה בשני צירים:

- עבודה עם טקסטים ועליהם, במסגרת פיתוח מיומנויות אורייניות בהבנת הנקרא, לרבות שאילת שאלות בממדי ההבנה השונים, מטלות כתיבה קצרות היקף בזיקה לטקסטים, עמידה על אמצעים רטוריים ומבני לשון המשרתים את הכותב
- קריאת מאמרים וניתוחם לצורך כתיבת המאמרים כמתואר להלן

הבנת הנקרא

סוגי הטקסטים

- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו
- ערכים אנציקלופדיים
- מאמרי עמדה ושכנוע
- טקסטים שימושיים
- טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים
- טקסטים בלתי מילוליים, כגון קריקטורות ואיורים

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

מיומנויות אורייניות ולשוניות

• איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

• הבנה (פרשנות והיסק)

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

• הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים
- הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה־טקסטואלית)
- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת מידת התאמתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות למטרת הכתיבה
- בחינת מידת השפעתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות על הקוראים
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים־רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי־רטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

• **אוצר מילים**

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

הבעה בכתב במסגרת 30%

סוגי הטקסטים:

- מאמר טיעון למטרות שכנוע
- מאמר עיוני־היצגי אשר במרכזו דיון בתופעה או בעניין מסוימים על סיבותיהם, היבטיהם, גורמיהם וכדומה.

פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה בכתב

תוכן ומבנה	רכיבים גנריים להערכת כתיבה:
	- ציר רעיוני: לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקושרות באופן ברור וקוהרנטי - פתיחה וסיום: כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה - מודעות לנמען: הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה - רלוונטיות: הימנעות ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות: שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- ארגון הטקסט: הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. <u>בטקסט מודפס</u>: חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. <u>בטקסט שאינו מודפס</u> יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.	
כתיבה בזיקה למקורות מידע:	
- בכתיבת מאמר טיעון הנשענת על מקורות מידע (הנשענת על מאמרים וטקסטים שונים) יש להקפיד על הבאת הדברים בשם אומרים תוך שימוש בדרכי המסירה השונות (אין חובת כתיבה עלפי נורמות כתיבה אקדמיות).	
- תחביר: משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה: שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, שימוש תקין בנטיית מילות היחס, הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק: שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק - כתיב: היעדר שגיאות כתיב - משלב: שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח. - אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות	לשון ומבע

נוסף על הרכיבים שלעיל מומלץ לתת ביטוי לרכיבים שלהלן:

- טיוטה ושכתוב - הגשה בזמן	כתיבה תהליכית
- הבנת המטלה - כתיבה בנושא הנדרש במטלה - היענות למאפייני הסוגה - כתיבה בהיקף הנדרש	כתיבה בבחינה או בדיקת תוצר סופי

[מחווניים להערכת כתיבה](#)

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

תהליכי הכתיבה בתוכנית 30% - הדגשים עודכן תשפ"ז

תוצר כתיבה איכותי הוא תוצאה של תהליכי בקרה ושכתוב, ולכן הערכת הכתיבה, בדגש על כתיבת הטיעון, תיעשה במסגרת ההערכה הבית-ספרית, והתלמיד לא יידרש להיבחן בה במסגרת הבחינה החיצונית (למעט הנבחנים בשאלון 75282). תהליכי הכתיבה ייעשו בתלקיט שהוא ממהות המקצוע.

בתלקיט יוצג מהלך אחד לפחות¹ שיכלול את התוצרים הסופיים ואת כלל ה"עדויות" לתהליך הלמידה.

✓	הטקסטים אשר שימשו מקורות לכתיבה ואשר התלמידים קראו וניתחו
✓	הטיטות שכתבו התלמידים
✓	עדויות לשימוש בכלי בינה מלאכותית ² (לכתי"ס המאפשרים שימוש בבינה)
✓	המשוב שקיבלו התלמידים והשכתוב שנעשה בעקבותיו
✓	התוצרים הסופיים:
(1)	מאמר טיעוני שכנועי בהיקף של 500-700 מילים
(2)	הצגה בעל פה של הנושא ושל תהליך הכתיבה. לחלופין כדאי לאפשר הצגת פרזנטציה על נושא חופשי לבחירת התלמידים. הנחיות להצגת פרזנטציה והערכתה בעמוד הפרזנטציה באתר ראמ"ה.

הערות:

- מטלות הכתיבה תהיינה בנסיבות טבעיות ככל האפשר ומתוך מניע כלשהו ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמם של התלמידים.
- הוראת הכתיבה תזמן עיסוק בסוגים שונים של טקסטים. מקצתם ייכתבו בתהליכים קצרי טווח ומקצתם בתהליכים ארוכי טווח. אין הכוונה שהמורה יבדוק את כל תוצרי הכתיבה ואת כל השלבים בתהליכי הכתיבה; המורה יעריך את הכתיבה בצמתים מרכזיים של התהליך, לדוגמה הטיטה הראשונה, התוצר סופי או הערכת המשובים האישיים של התלמידים.
- כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר. מומלץ להימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות ולאפשר בחירה בנושאים לכתיבה על-פי תחומי העניין של התלמידים.
- אחד מתוצרי הכתיבה יכול להיות מאמר היצגי אשר במרכזו דיון בתופעה או בעניין מסוימים על סיבותיהם, היבטיהם, גורמיהם וכדומה. תוצר כתיבה אחד לפחות חייב להיות טקסט טיעוני.
- כאמור, תהליך כתיבה מאופיין בטיטות ובשכתוב. אין הדבר מחייב את המורה לבדוק את כל טיטות התלמיד, ובוודאי לא לבדוק כל טיטה כאילו היא התוצר הסופי. שכתוב יכול להיעשות

¹ על פי המפורט, מהלך אחד דורש הן הערכת תוצר כתוב הן הערכת הבעה בעל פה. אם לא תשולב הערכה בעל פה בשנה זו, יכלול התלקיט שני מהלכי כתיבה כבעבר.

² חשוב כי התלמידים יצרפו את התייחסותם לאופו השימוש שעשו בכלי בינה מלאכותית, לרבות דוגמאות לשימוש זה. הדבר נוגע באתיקה של שימוש בכלי בינה מלאכותית ובאחריות של הכותבים על הדברים המוצגים בשמם. יובהר שאין צורך לצרף את כל התכתובות של התלמידים עם הצ'אט.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

בעקבות למידת עמיתים, משוב כיתתי, חשיפה למקורות מידע נוספים, תהליך הלמידה בכיתה, לרבות הערות מקדמות של המורה.

- מורה המבקש להעריך את תהליך הטייט והשכתוב יעשה זאת תוך בדיקת היבטים מסוימים בכל צומת הערכה, כגון פיתוח הרעיון או הטיעון, המודעות לנמען, התקינות וכדומה; זאת עד להערכת התוצר המוגמר.

- מומלץ לשלב בתהליך הלמידה עקרונות של למידה מתוך עניין ולאפשר לתלמידים לבחור את נושא הכתיבה של לפחות אחד מהחיבורים. אגב כך יצטרכו התלמידים לחפש אחר מקורות מידע ומאמרים הרלוונטיים לנושא כתיבתו.

- בהמשך לנלמד בחטיבת הביניים חשוב לחדד את עקרונות המיזוג. אלה חשובים בכתיבת טיעון המבוססת על תשתיות ידע, וכן הם ישמשו את התלמיד גם במטלת הכתיבה הממזגת בשאלון 70%.

פרקי תחביר במסגרת 30%

הנושאים המובאים להלן הם הנושאים שיילמדו בתחביר במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בסיסיים בתורת התחביר, ודרכם הוא יעמוד על **תרומת הידע התחבירי להבנה ולכתיבה**. את פרקי התחביר יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

- חלקי הדיבור (חזרה על הנלמד בכיתות ז-ט)
- ההבחנה בין צירוף לבין משפט (חזרה על הנלמד בכיתות ז-ט)
- קשרים לוגיים, לרבות שימוש תקין בהם (חזרה על הנלמד בכיתות ז-ט והעמקה)
- המשפט הפועלי והמשפט השמני. עיקרי המשפט: הנושא והנשוא (נשוא פועלי ונשוא שמני: נשוא שם עצם ונשוא שם תואר); האוגד במשפט שמני; המשלימים: המושא, התיאור, הלוואי (אין להבחין בין סוגי המושאים ובין סוגי התיאורים) ההסגר
- הבחנה בין סוגי משפטים: פשוט, איחוי (מאוחד), מורכב
- המרות בין סוגי המשפטים. על ההוראה להתמקד בפירוק משפטים, בהרכבה ובהמרות תוך עמידה על ההבדלים הסגנוניים ולא בתיחום איברים ופסוקיות
- שינוי סדר המילים במשפט לצורכי הדגשה, לרבות השימוש התקין ב**לא**, **גם**, **רק**
- מבנים תחביריים להעברת דרכי מסירה: דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגר
- מבנים תחביריים להעלמת עושה הפעולה: משפטים סתמיים ומשפטים סבילים
- תקינות בהתאם ובפיסוק

בתלקיט יוצגו מטלות החקר והמחווניים שלהן א המבדק המסכם בפרק הלשוני.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

פרקים במערכת הצורות במסגרת 30%

הנושאים המובאים להלן יילמדו במערכת הצורות במסגרת 30%. אלה נושאים נבחרים אשר יעניקו לתלמיד מושגים בסיסיים במערכת הצורות העברית ויאפשרו עמידה על **ייחודה של המורפולוגיה העברית**. את פרקי הלשון יוכל המורה להעריך באמצעות תרגילים, מטלות חקר או מבדקים, ובלבד שיכללו את התכנים האלה:

- עקרון השורש והתבנית (בניין ומשקל) בפעלים ובשמות (חזרה על הנלמד בכיתות ז-ט)
- חזרה על גזרת השלמים בפעלים ובשמות, לרבות נטיית שבעת הבניינים. עמידה על משמעויות הבניינים העיקריות: פעיל וסביל (חזרה על הנלמד בכיתות ז-ט)
- גזרות פ"נ ופ"צ בפעלים ובשמות. יש לעמוד על צורות שקופות הניתנות לזיהוי בעזרת משפחות מילים.
- גזרות ל"י/ה ול"א בפעלים ובשמות. עמידה על ההיקש (האנאלוגיה) שבין הגזרות
- שורשים תנייניים וגזרי שם – הדגמה בצורות שקופות
- דרכי התצורה העיקריות בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורן, בסיס ובסיס
- משמעויות משקלים שכיחים וצורנים סופיים שכיחים

התלקיט (פורטפוליו) – ההערכה החלופית הבית-ספרית בעברית

התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, ויסות, משוב, שכתוב ובקרה. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמידים עוברים במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמידים קוראים והמשמשים להם תשתיות לכתיבה, הטיוטות והגרסאות שהתלמידים כותבים, המשוב שהתלמידים מקבלים והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב. תלקיט יכול לכלול גם משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. התלקיט, אם כן, משקף את מאמצייהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה. על כן אנו ממליצים כי תוכנית 30% ובניית התלקיט יקדמו לתוכנית 70%.

מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה.

ציון ההערכה הבית-ספרית

נוכח פרשנויות מרחיקות לכת של מקצת מבתי הספר בנוגע למטרת ההערכה הבית-ספרית יובהר בזאת כי מטרתה היא **לאפשר תהליכי עומק בהוראת המקצוע והערכה חלופית המותאמת לתחום הדעת**. תחום הדעת "עברית" מאפשר בחירה של נושאי תוכן אקטואליים הרלוונטיים לעולמם של התלמידים נוסף על הנושאים הלשוניים.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

בתוך כך יודגש –

- ציון ההערכה הבית־ספרית הוא ציון בגרות לכל דבר ועניין ועליו לעמוד בסף הנדרש לבחינת בגרות בהתאם לתוכנית הלימודים ולחוזר המפמ"ר.
- התלקיט משקף את ביצועי התלמיד שבאו לידי ביטוי במהלך כל השנה, ובשל כך הוא נושא אופי של הערכה מעצבת ושל הערכה מסכמת. כמקובל בהערכה מעצבת, יש מקום לרכיבי ההתמדה, ההשקעה וההתקדמות שביצע התלמיד ויש לתת לאלה ביטוי בציון הסופי; עם זאת חשוב להקפיד על כך שהציון הסופי יבטא בראש ובראשונה את הישגי התלמיד ואת שליטתו בשפה ובידע הנלמד כפי שיבואו לידי ביטוי בתוצרי התלקיט.
- אין לקבוע ציון מינימום להערכה החלופית. אמירות של מנהלים, כגון "אף תלמיד לא יכול לקבל פחות מ־70 בהערכה החלופית", אינן אמירות פדגוגיות ואינן משקפות את עמדת משרד החינוך. אנו מאמינים כי על כל מורה לעשות כל שלאל ידו למען הצלחת תלמידיו, עם זאת תפקידו של הציון הוא לשקף שליטה בידע, במיומנויות ובתהליכי הלמידה, ואין להזניח את מקומם של התלמידים באחריות על הישגיהם.
- תלמידים המבקשים לשפר את הישגיהם בתלקיט (טרם הוגשו הציונים למשרד החינוך) – בית הספר רשאי לבנות להם תוכנית אישית, שתכלול מהלכי כתיבה חדשים או, לחלופין, מטלות חקר חדשות והיבחנות נוספת. למטרת שיפור הציון אין להסתפק בתיקון מטלות כתיבה שכבר הוגשו.
- על פי הנחיות אגף הבחינות במנהל הפדגוגי, תלמידים אשר ציוניהם דווחו בהערכה הבית הספרית (סמל דיווח 75283) ורוצים לשפר את ציוניהם, יוכלו לעשות זאת אך ורק על ידי היבחנות בשאלון 30% החיצוני (שאלון 75282).

עברית

מרכיב ה- 70%

שאלון חיצוני לנבחנים אינטרניים, אקסטרניים

ולנבחני משנה

4. הוראה לקראת הערכה חיצונית (שאלוני בגרות)

4.1 מפרט התכנים לשאלון 75281 (שאלון 70%)

בשאלון הבגרות הנבחן נדרש לענות על שאלות בתחום דקדוקי אחד בלבד, ולכן ייכללו בתחום זה כל נושאי הלימוד [מתכנית הלימודים בעברית תשס"ג](#) ומחזורי המפמ"ר.

התכנים והמיומנויות הם ספירליים וחשוב כי ייווצר רצף לימודי בין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה. על כן התלמידים ישלטו בכל המיומנויות והנושאים שנלמדו בחטיבת הביניים. בתוך כך, במבחנים יופיעו גם שאלות המתבססות על התשתית האוריינית שהוקנתה בחטיבת הביניים.

חשוב כי המורים בחטיבה העליונה יכירו היטב את היסודות והתכנים הנלמדים בחטיבת הביניים. יתר על כן, חשוב לקיים ישיבות צוות וסדנאות עבודה משותפות של צוותי החטיבה העליונה עם צוותי חטיבת הביניים ולגבש תוכנית "מעברים", בייחוד בבתי ספר שבהם המורים אינם מלמדים בשתי החטיבות. תהליך שכזה יחזק את התשתיות שיוצקים המורים בחטיבת הביניים מחד, וימנע הוראה מיותרת של תכנים שנלמדו כבר בחטיבת הביניים מאידך. בכל מקרה בחטיבה העליונה יש להקדיש **שיעורים בודדים** בלבד לחזרה על התכנים שנלמדו בחטיבת הביניים, בד בבד עם הקניית תכנים חדשים. נוסף על כך, מומלץ לאמץ הוראת רוחב המציגה לתלמיד את "התמונה המלאה" בכל נושא, ואשר נקודת המוצא שלה היא עקרונות מארגנים, תהליכים ותופעות לשון משותפים ורעיונות גדולים.

פירוט הנושאים בהבנה והבעה לשאלון 75281

הבנת הנקרא :

סוגי הטקסטים

- מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו
- ערכים אנציקלופדיים
- מאמרי עמדה ושכנוע

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- טקסטים שימושיים
- טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים
- טקסטים בלתי מילוליים, כגון קריקטורות ואיורים

מיומנויות אורייניות

איתור מידע

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- **הבנה** (פרשנות והיסק)
 - הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
 - הבנת מטרת הטקסט
 - הבנת נושא הטקסט
 - הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
 - הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
 - הבנת עמדתו של כותב הטקסט
 - הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
 - הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
 - הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
 - הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
 - הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט
 - מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות
 - יצירת הכללות ופירוט
 - השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
 - מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
 - הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומ חלקים ממנו
- **הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)**
 - הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט**
 - הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
 - השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
 - שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
 - העלאת השערות בנוגע לטקסט

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים
- הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה-טקסטואלית)
- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת מידת התאמתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות למטרת הכתיבה
- בחינת מידת השפעתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות על הקוראים
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים ותורמתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגירטורי)
- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט
- תיתכן כתיבת עמדה אישית מנומקת (כתיבת טיעון) בהיקף מצומצם בזיקה לטקסטים או בלי זיקה אליהם.

הן בפרק ההבנה הן בפרק ההבעה בכתב ייבחנו היבטים של לשון, ניסוח ותקינות. במענה על שאלות הבנת הנקרא יינתן דגש על היבטים של כתיבה לכידה ותקינה וכן על הניסוח והמבע.

הבעה בכתב:

- כתיבה הממוזגת בין כמה טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה למטרת סקירת ספרות אקדמית.

בהוראת כתיבה ממוזגת יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים ביחס לעניין מסוים. התוצר הנדרש הוא תוצר כתיבה עצמאי המבטא הבנה מעמיקה של הטקסטים: היחסים בין הטקסטים, העמדות השונות בהם, המשותף לצד המבדיל כל אחד מהם.

בבחינה יידרשו הנבחנים לסקירה על סמך **שניים** מתוך שלושת הטקסטים.

מיומנויות העל בכתיבה ממוזגת:

- בנייה מחודשת של הטקסטים המקוריים בהתאם למטרות המיזוג והכתיבה. יש להקפיד על **פתיחה** מתאימה שתציג את הנושא. הפתיחה יכולה להיות הגדרת המושג, תיאור התופעה, תיאור המצב הקיים וכיוצא בזה בהתאם לנושא הכתיבה ובהתאם למטלה תוך מודעות לנמען הפוטנציאלי של הדברים.

- מיזוג של פרטי מידע משלימים או מתחרים

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים (מיזוג מידע משותף)
- השמטת מידע שאינו רלוונטי
- העתקה מושכלת, ביצוע פרפרזה והימנעות מהעתקה גורפת

בהערכת הכתיבה בבחינת הבגרות יושם בתשפ"ז דגש על מבנה הטקסט וארגון המידע כמפורט לעיל.

בכתיבה ממוגת יש להקפיד על העקרונות הללו:

- נאמנות למקורות המידע
-
- אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט ורישום ביבליוגרפי על-פי המוסכמות האקדמיות (כל אחת מדרכי הרישום האקדמי מקובלת).
- שימוש מושכל בדרכי המסירה השונות. יש לתת את הדעת כי שימוש יתר בדרכי מסירה פוגם בקריאות הטקסט ובעצמאותו.
- שימוש מדויק בפועלי ההבעה/האמירה (יש לתת את הדעת על גיוון בפועלי אמירה/הבעה ועל התאמת פועלי אמירה/הבעה מתאימים).
- שמירה על משלב לשון אחיד והולם המתאים לכתיבה עיונית

הן בפרק ההבנה הן בפרק ההבעה בכתב ייבחנו היבטים של לשון, ניסוח ותקינות. במענה על שאלות הבנת הנקרא יינתן דגש על היבטים של כתיבה לכידה ותקנית וכן על הניסוח והמבע.

לשון: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס

שימוש תקני בשם המספר ובאותיות השימוש

שימוש תקני בשם המספר בדיבור היומיומי מצביע על דובר עברית השולט בשפתו. נושא זה נמצא בתוכנית הלימודים של החינוך היסודי וכן בתוכנית חטיבת הביניים. יש לעסוק בו ברציפות במשך כל שנות הלימוד ולא ללמדו באופן ממוקד רק לקראת הבחינה.

הנושאים בתחום זה:

- שימוש תקני בנטיית שם המספר ותקינות בהתאם. הסוג: המספר המונה (היסודי) לרבות תאריכים, המספר הסודר והמספר הסתמי.
- שימוש תקני בהגיית אותיות השימוש (וכל"ב) בהצטרפותן לשם המספר ולשמות העצם הנבחן עשוי להידרש להטלת ניקוד מבחין (שמונה / שמונה) וכן לניקוד אותיות השימוש לפני שם המספר ו/או לפני שמות העצם (נשתיים / נשתיים, לרחובות / לרחובות).

בבחינת הבגרות שאלות הנוגעות לניקוד אותיות השימוש תהיינה רק על אותיות השימוש לפני שמות המספר הפותחים בשווא.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

שימוש תקני במילות היחס

תקניות בתחום מילות היחס תתבטא בכמה אופנים :

- נטייה תקנית של אותיות היחס ומילות היחס. דוגמאות : **אצלם** (ולא **אצלהם**), **אתכם** (ולא **אותכם**).
- שימוש במילות היחס המתאימות בהצטרפותן לפועל ולשם. דוגמאות : הקבוצה ניצחה **במשחק** (ולא **את המשחק**), יש לנקוט **את** האמצעים (ולא באמצעים).
- השמטות בלתי תקניות של מילות היחס. דוגמאות : זוהי קבוצה שאפשר לדבר על הכול. (צריך להיות : ... לדבר **בה** על הכול), שבוע הבא ניפגש עם ראש העיר (צריך להיות : בשבוע הבא ניפגש עם ראש העיר), זוהי מציאות חדשה שלא אני ולא אתה יודעים להתמודד. (צריך להיות : ... להתמודד **איתה/עימה**).

יש לעמוד עם התלמידים על שימוש תקני במילות היחס, הן בתקינות הנטייה הן בתקינות התחבירית, באופן שוטף בדיבור ובכתיבה.

בבחינת הבגרות בתשפ"ז **לא** תישאלנה שאלות בנושא מילות היחס בפרק זה, אך ייבדק השימוש התקני בהן במענה על השאלות בפרקי ההבנה והכתיבה.

הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

17

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- ניתוח, יצירה ומיון של שמות לפי דרכי התצורה האלה: שורש ומשקל, בסיס וצורן גזירה (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים והרכב בסיסים), ראשי תיבות (נוטריקון)
- הרחבת אוצר המילים באמצעות שאילה מלעז
- משמעויות המשקלים לרבות שמות הפעולה
- משמעויות הצורנים (ללא צורך בהבחנה בין צורני גזירה ונטייה)
שימו לב: הנבחים לא יידרשו להצביע על סוג הצורן או למיין את הצורנים לסוגיהם.
- שיקולי הדעת בחידושי מילים בלשון התקנית והתת־תקנית. יש לעמוד על משמעות התחדישים ועל שיקולי הדעת הדקדוקיים והסמנטיים.
- תיקוני הגייה ודיוקי הגייה:

תיקוני ההגייה במערכת הצורות הם חוליה חשובה בזיקה שבין הידע המטה־לשוני ובין מימושו בכתובה, בדיבור היומ־יומי, בתקשורת הבין־אישית ובדיבור מול קהל. אי לכך בהוראה ובהיבחנות יושם דגש על טעויות שכיחות בשפה הכתובה והדבורה. במקרים שהודגשו להוראה ולהיבחנות הובאה בחשבון שכיחות הטעות בשפה הדבורה. הידע של הצורות התקינות יידרש בבחינה בכמה אופני תשאול: בחירה בצורה התקנית עם נימוק או בלעדיו, תיקון צורה שגויה עם נימוק או בלעדיו, בחירה או כתיבה של הצורה הנכונה בהקשרה (נִזְכָּחִים או נִזְכָּחִים) עם נימוק או בלעדיו.

יודגש כי אין הכוונה לחזור להוראה מקיפה של תורת ההגה כפי שהיה נהוג בעבר, כשהמוקד היה התהליכים הלשוניים כלשעצמם. כאמור, **התקינות** היא במוקד ההוראה, וכדי להבין את הטעות ולשרשה יש להבין את מקור הטעות ואת הסיבה לה. על כן בהוראה יופיעו מושגים מרכזיים ההכרחיים להבנת תופעות לשוניות המשתקפות בטעויות הלשון הרווחות.

התלמידים לא יידרשו לתאר את התופעות הלשוניות, אלא להסביר את מקור הטעות או את הצורה התקינה, כפי שמופיעים בטבלה.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

● צורות המבטאות טעויות שכיחות אשר תקניות בהגייתן מצריכה ידע בתורת ההגה

מונחים בתורת ההגה	כלל לשוני או סיבה לשיבוש	דוגמאות ³	הערה
שווא נח שווא נע דגש קל דגש חזק	דגש (קל) באותיות בגי'ד כפ"ת יצוין / ייהגה בראש מילה או אחרי שווא נח	יִסְפֹּר / יִסְפָּר נִתְפַּר / נִתְפָּר כָּוֶן / כָּוֵן	כל הדוגמאות נסבות סביב קיומו או היעדר קיומו של דגש באותיות בכ"פ, המבוטא בהגייה כיום.
	לא יצוין / ייהגה דגש אחרי שווא נע או חטף	מִכְבֵּס / מִכְפֵּס שִׁפְדָּה / שִׁפְדָּה לִאֲכָף / לִאֲכָף	
	דגש חזק בבניינים ובמשקלים קבועים	לִיבָא / לִיבָא	
השפעת העיצור הגרוני על ההגייה	לא תחול הנמכת תנועה בהיעדר עיצורים גרוניים	מְגַחֶכֶת / מְגַחֶכֶת מְתַנַּחֶכֶת / מְתַנַּחֶכֶת עוֹרֶכֶת / עוֹרֶכֶת	

³ המילים המובאות בעמודה זאת הן דוגמאות לכללים או לשיבושים אשר יידרשו בבחינה.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

● **צורות אשר תקינות בהגייתן מצריכה הכרת המערכת המורפולוגית העברית**

הערות	דוגמאות	
	אני אָבוא / גָבוא	א' אית"ן בגוף ראשון בעתיד
אין הכוונה להיכנס לכללי הניקוד, אלא רק להבחנה המבוטאת בהגייה, בעיקר בהגיית א' אית"ן	אָמלא / אַמלא אָלחם / אַלחם	גוף ראשון בעתיד בבניינים השונים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות ומנטיות הפועל	יִכְלְתִּי / יִכְלְתִּי יִשְׁנִים / יוֹשְׁנִים לִרְכֹּב / לִרְכֹּב	שימוש נכון בנטיית הפועל, בתבניות ובמשקלים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות	הִכְנִיס / הִכְנִיס הִכִּיר / הִכִּיר הִחְמִיר / הִחְמִיר מָכַן / מָכַן מָתִיז / מָתִיז	הגיית הפעיל בעבר ובהווה בגזרות השונות
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	הִשְׁתַּנָּה / הִשְׁתַּנָּה (בעבר) תִּיכָה / תִּיכָה	אנאלוגיות שגויות בגזרת נל"ה
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	מָמְלָא / מָמְלָא יִדְכָּא / יִדְכָּא	אנאלוגיה שגויה בגזרת נל"א

● **דיוקי הגייה בהקשר**

הכרת הצורה התקנית בהקשר מצריכה ידע לשוני והבנת משמעות הפועל, כגון:

נוֹצְרוֹת / נוֹצְרוֹת; פִּנָּס / הִפְנִס.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

תחביר (אפשרות ב) לשאלון 75281

הידע התחבירי יסתמך על ידע לשוני ומטה־לשוני מוקדם שנלמד בכיתות ז-י, הכולל בין היתר מונחים בסיסיים בידיעת הלשון: חלקי דיבור, צורת הבינוני, צירוף שמני, צירוף פועלי, סמיכות, משפט חיווי וכיוצא בזה.

השאלות בתחביר מתבססות על משפטים או על יחידות טקסט מן המאמרים וכן על יחידות טקסט שאינן מתוך המאמרים. מקצת מן השאלות קושרות בין הרכיבים התחביריים לתפקידיהם בשיח הכתוב והדבור.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- סיווג משפטים מכל הסוגים: פשוט, מורכב, איחוי (מאוחד)
 - זיהוי ותחימה מדויקת של איברים ופסוקיות, לרבות פסוקית מצומצמת
 - משפטים בעלי מבנה מיוחד: משפט בעל חלק ייחודי, משפט בעל חלקים כוללים, משפט בעל נושא סתמי;
 - זיהוי תפקידיהם התחביריים של מילים וצירופים במשפט: נושא, נשוא: פועלי, שמני, מורחב, מודלי, דמוי פועל/יש-אין, האוגד לסוגיו; מושא (ללא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (ללא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה, הסגר, פנייה, קריאה. יש לעמוד על תפקידיהם התקשורתיים, הרטוריים והפרגמטיים של חלקי המשפט שלעיל.
- בהוראה חשוב להציג את מבנה העומק של המשפט ולעסוק ביחידה (הצירוף) הכוללת את הגרעין ומשלימיו.

- זיהוי התפקידים התחביריים של הפסוקיות: נושא, נשוא, לוואי, מושא, תיאור. יש להבחין בין פסוקיות התיאור האלה: מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי וויתור במשפט מורכב יינתנו לניתוח משפטים מורכבים בעלי כמה פסוקיות ובעלי פסוקיות מורכבות.

הנבחנים **לא** יידרשו לנתח משפטים מורכבים בעלי פסוקית מאוחדת או משפטים מאוחדים בעלי איברים מורכבים.

כמו כן הנבחנים **לא** יידרשו לזהות ולתחום פסוקית מצומצמת או לקבוע את תפקידה התחבירי. בהוראת שם פועל יש לעמוד על תפקידו של שם הפועל כביטוי מצומצם של צירוף פועלי (לדוגמה: חשוב להבין את הנושא = חשוב שיבינו את הנושא / חשוב שהנושא יובן), וכן לעמוד על תפקידו של שם הפועל ביצירת דר־משמעות (לדוגמה: הבת ביקשה מאימה לצאת לטיול); אגב כך, יבחינו התלמידים בין שם הפועל כחלק מנשוא מורחב לבין שם פועל שאינו חלק מנשוא מורחב, אך, כאמור לעיל, לא תידרש תחימת הפסוקית המצומצמת וקביעת תפקידה התחבירי.

זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים וְהַקְשָׁרִים הלוגיים במשפט הבודד וביחידות השיח ובין חלקים כוללים ומאוחדים. הקשרים הלוגיים: ריבוי והוספה, זמן, סיבה ותוצאה, תכלית, השוואה ועימות, ניגוד, ויתור, תנאי, צמצום וברירה

- המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- פירוק משפטים לכמה משפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח
- זיהוי מבנים דו־משמעיים מבחינה תחבירית והמרתם במבנים חד־משמעיים, לרבות הסברים במונחים לשוניים או יצירת הקשר להבהרת הדו־משמעות.
- תקינות: זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם, לרבות הסבר השיבוש, או בחירה במבנה התקין המלווה בהסבר
- פיסוק תקין: נקודה, סימן שאלה, פסיק, נקודתיים, מירכאות. כללי הפיסוק יילמדו בצמוד לנושאים התחביריים הרלוונטיים.

על הוראת התחביר להדגיש את הקשר שבין מבנים תחביריים שונים למטרות תקשורתיות ופרגמטיות:

- דרכי המסירה וביטויין התחבירי: פסוקית בדיבור ישיר, פסוקית בדיבור עקיף, הסגר
- מבנים תחביריים להבעת מודליות: נשוא מורחב, נשוא מודלי, משפטי ציווי
- מבנים תחביריים להעלמת עושה הפעולה: נושא סתמי, שימוש בסביל, פסוקית נושא
- מבנים תחביריים להדגשת הרעיון או דברי המוען: שינוי סדר המילים במשפט, משפטי ייחוד, לא/אין... אלא/כי אם

- **משפט בעל חלק ייחוד** – מומלץ להציגו כדרך מיוחדת להדגיש מילה או צירוף, בדרך כלל בשפה הגבוהה, המליצית והטקסית (עירנו היקרה – אנו מציינים לה היום יובל שנים) או בלשון הדיבור עקב הצורך של הדובר להעמיד את אחד מחלקי המשפט כנושא מדומה בראש המשפט (המפתחות שלך – השארת אותם על השולחן). אולם התלמידים לא יידרשו לנתח חלק ייחוד וכינוי מוסב או להמיר משפט למשפט בעל חלק ייחוד. כמו כן לא תידרש המרה של משפט בעל חלק ייחוד למשפט שלא בעל חלק ייחוד.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

מבנה השאלון 75281

פרקים	נושאים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא והבעה בכתב	- במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים : - מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - ערכים אנציקלופדיים - מאמרי עמדה ושכנוע - טקסטים שימושיים - טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים - טקסטים בלתי מילוליים כגון קריקטורות	- פרק הבנת הנקרא יכלול שניים עד שלושה טקסטים מסוגים שונים בהיקף כולל של כ-1300 מילים. - השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים. - תיכללה שאלות בממדי ההבנה השונים לרבות שאלות הבנה מסדר חשיבה גבוה - ציון בשאלות הבנת הנקרא יינתן גם בממד ההבעה בכתב, לרבות ניסוח התשובה, מבע ותקינות.	25%
	כתיבה ממזגת של <u>שני</u> טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.	- היקף הכתיבה הנדרש הוא 100-200 מילים (ההיקף עשוי להשתנות בהתאם להיקף הטקסטים העומדים בבסיס הסקירה). - מיומנות המיזוג נועדה להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד לצרכים אישיים, חברתיים וגבוהים.	25%
לשון ומטה' לשון	- תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס (10 נקודות) - מערכת הצורות או תחביר (40 נקודות)	- שאלות בתקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תהיינה משותפות לכל הנבחנים. - התלמיד ייבחן באחת המערכות הלשוניות בהתאם לאפשרות שנבחרה עלידי בית הספר. - בתוך הפרק תינתן בחירה של <u>ארבע</u> שאלות מתוך <u>חמש</u>.	50%

משך הבחינה : 3 שעות

- נבחני משנה ונבחנים חוזרים (לשיפור הציון) יענו על אחת המערכות הלשוניות לבחירתם
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- המאמרים ודף העזר לבחינה יצורפו בנספחים לשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, על הנבחנים לכתובת בעט כזה (לא עט מחיק) ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

דף העזר לבחינה (שאלון 75281)

לקראת הבחינות בעברית התלמידים נוהגים לשנן את המונחים הלשוניים תוך היעזרות בתומכי זיכרון ואסטרטגיות שונות, כגון הסתמכות על ראשי תיבות, שינון ולמידה בעל פה של נושאים שלמים. שינון זה גורם לעומס רב על תפקודי הזיכרון ובא לעיתים על חשבון הבנת המושגים והחומר. מטרתו של דף העזר היא להפנות את התלמידים ללמידה המבוססת על הבנה מעמיקה של המונחים הלשוניים.

דף העזר מבוסס על הרציונל של **העיצוב האוניברסלי בחינוך (Universal Design)** העיצוב האוניברסלי –

משמעו הוא הבניית סביבה לימודית ודרכי הוראה-למידה-הערכה באופן שבו הן יהיו נגישות ומותאמות במידה המרבית לכלל אוכלוסיית התלמידים, המאופיינת בטווח רחב של כישורים ומוגבלויות, לרבות תלמידים בעלי לקויות למידה משמעותיות שמקורן נוירולוגי והגורמות להפרעת למידה. דף העזר בבחינת הבגרות יצורף בנספח השאלון, ובכך יינתן פתרון לתלמידים אשר עיקר הקושי שלהם אינו בהבנת החומר, אלא בארגון, אחסון ובשליפת המושגים.

הערות:

- דף העזר כולל את המונחים הלשוניים העיקריים המובאים בשאלון הבגרות, ואשר הנבחן נדרש להם. דף העזר אינו כולל את כל מפרט התכנים והידע הנדרשים לבחינת הבגרות. התכנים המחייבים את הנבחנים הם אלה המפורטים בחוזר זה ובתוכנית הלימודים.
- דף העזר לא יעודכן או ישונה לקראת מועדים שיתפרסם בהם מיקוד היבחנות. על הנבחנים להכיר את דף העזר ולעשות בו שימוש מושכל תוך התייחסות רלוונטית אך ורק לתכנים שלמד.
- יובהר כי איננו רואים פסול בשינון ובהיעזרות בתומכי זיכרון למיניהם ואיננו ממליצים לוותר עליהם כליל. לכן חשוב כי היעזרות בדף העזר תיעשה רק בשלבים המתקדמים של ל ההוראה וההיבחנות, קרי ברבעון האחרון של הלמידה ובבחינות המסכמות את כל החומר.

הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

גזרות הפועל והשם:

גזרת השלמים, גזרת המרובעים

גזרות החסרים (העלולים): חסרי פ"נ (חפ"ן), חסרי פ"צ (חפ"ץ), חסרי פ"י (חפ"י)

גזרות הנחים: נחי פ"א (נפ"א), נחי פ"י/ו (נפ"י/ו), נחי ל"י/ה (נל"י/ה), נחי ל"א (נל"א), נחי ע"ו/י (נע"ו/י)

גזרת הכפולים

דרכי תצורת המילים

גזירה מסורגת: שורש ומשקל ; גזירה קווית: בסיס וצורן, הלחם בסיסים, ראשי תיבות (נוטריקון)

עברית

מרכיב ה- 30%

**שאלון חיצוני לנבחנים אינטרניים ללא הכרה בציון
שנתי, נבחנים אקסטרניים ונבחני משנה**

סמל שאלון: 075-282

מפרט תכנים והדגשים להערכה חיצונית – 30% שאלון 75282 תשפ"ד

זכאות להיבחנות בשאלון 75282:

- נבחנים אשר לומדים במוסדות שאינם מוכרים

- נבחנים אקסטרניים

- נבחני משנה

- נבחנים במוסדות מוכרים המבקשים לשפר ולתקן את ההערכה הבית-ספרית.

נבחנים במוסדות מוכרים זכאים לגשת לשאלון זה רק אם הוגש למשרד החינוך הציון הבית-ספרי שהם מבקשים לשפר.

מבנה הבחינה:

פרק	נושאים	דגשים	משקל
הבנת הנקרא	במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים שונים: - מאמרים עיוניים במבנים לוגיים-רטוריים שונים, כגון תיאור תופעה והצגת רעיון על היבטיו - ערכים אנציקלופדיים - מאמרי עמדה ושכנוע - טקסטים שימושיים - טקסטים בלתי רציפים, כגון דיאגרמות, טבלאות ותרשימים	- פרק הבנת הנקרא יכלול שניים - שלושה טקסטים מסוגים שונים. סך כל הטקסטים לא יעלה על 1,000 מילים. - השאלות עצמן עשויות לכלול טקסטים קצרים וטקסטים בלתי מילוליים.	60%

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

		• טקסטים בלתי מילוליים כגון קריקטורות ואיורים השאלות יהיו בממדי ההבנה השונים כמפורט בחוזר המפמ"ר, לרבות שאלות מיזוג מידע ושאלות על אוצר המילים.	
40%	היקף הכתיבה הנדרש הוא כ-300 מילים.	כתיבת טיעון בזיקה לטקסט אחד או יותר או בזיקה לקטע שאינו אחד המאמרים או שאינה בזיקה לטקסטים. הערכת הכתיבה תתבסס על הרכיבים להערכה המפורטים בחוזר המפמ"ר.	הבעה בכתב

- שאלון זה לא יכלול שאלות בתחומי הלשון : תחביר ומערכת הצורות
- משך הבחינה : שעתיים
- השאלון הוא שאלון כרוך-מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקת, על הנבחנים לכתוב בעט כהה (לא עט מחיק) ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.

חישוב הציון הסופי:

לנבחנים אינטרניים במוסדות המוכרים יהיה שקלול הציון כך : שאלון 75282 30% + ציון שנתי/מגן לשאלון 75281 21% + ציון שאלון 75281 49%.

לנבחנים אקסטרניים במוסדות שאינם מוכרים יהיה שקלול הציון כך : שאלון 75282 30% + שאלון 75281 70%.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

פירוט הנושאים בהבנת הנקרא לשאלון 75282

איתור מידע

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, ניגוד וויתור)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה) **הבנה**
- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים בין משפטים ובין פסקות בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אֶזְכוּרִים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הטקסטים הנלווים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו וְמִחֲלָקִים ממנו
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- אמצעים רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר ולחיזוק טענת הכותב **הערכה ושיקוף**
- הערכת תוכן הטקסט ומבנהו וביקורת עליהם בליווי הנמקה
- הערכת לשון הטקסט וביקורת עליה (כגון התאמת הלשון לסוגה ולמטרות הכותב)
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט על סמך ידע כללי **אוצר מילים**
- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- יחסי מילים ומשמעים, כגון נרדפות, ניגודיות והיכללות

פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה

בכתב כללי, הבנת המטלה

- היענות למאפייני הסוגה
- מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט
- היענות להיקף הכתיבה

תוכן ומבנה

- מיצוי התוכן: פירוט / צמצום, הצגת מורכבות רעיונית, הצגת נקודות ראות שונות וכדומה
- הימנעות ממידע עודף
- יצירת טקסט עצמאי (לא מהוקשר): טקסט המכיל את המידע הדרוש לקורא כדי להבין את הטקסט
- יצירת לכידות רעיונית
- קישור בין משפטים ובין פסקות; חזרות לקסיקליות, אזכורים
- אזכור מקורות המידע לשמירה על אתיקה בכתיבה

לשון

- שמירה על משלב לשון אחיד והולם, משלב כתיבה עיונית
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב נכון

עברית

רכיב ה-30% לבתי ספר בעלי הכרה בציון

השנתי

מחלוקה מיוחדת - מרחב לימודי עברית

5. מפרט תכנים להוראת העברית לתעודת הסמכה בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים (90 שעות לימוד)

על פי חוזר מנכ"ל התכנית הלאומית ללמידה משמעותית - החטיבה העליונה: מבנה הלימודים, ההיבחנות ותעודות הסיום בחינוך הטכנולוגי (תשע"ו) - תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית.

הרציונל בהוראת העברית במסלול הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים הוא הקניית מיומנויות אורייניות ולשוניות בסיסיות, שתסייענה לתלמיד בהמשך לימודיו ובחייו הבוגרים שלאחר בית-הספר. נושאי הלימוד הם הבסיס בעבור תלמידים המבקשים להמשיך למסלול הסמכה לתעודה טכנולוגית-בגרותית. הציון הסופי הוא ציון בית-ספרי שיתבסס על תלקיט עבודות ועל הוראה בהיקף 90 שעות (סמל דיווח 75183).

תלמיד שירצה להשלים את חובותיו לקבלת ציון בגרות במקצוע העברית יצטרך להיבחן בשאלון הבגרות החיצוני (סמל שאלון 75281), בכפוף למפרט התכנים המובא בחוזר זה. ציון הבחינה ישתקלל עם הציון הבית-ספרי על התלקיט (סמל דיווח 75183). השקלול יהיה 70% שאלון 75281 + 30% הציון הבית ספרי על התלקיט (75183).

הבנת הנקרא

הטקסטים

במהלך לימודי העברית על התלמיד להיחשף לטקסטים רבים ומגוונים בהיקפים שונים ומעולמות תוכן שונים: טקסט מידע, טקסט טיעון וטקסט מדריך (שימושי).

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

הטקסטים יהיו רציפים ובלתי רציפים, כגון: ערכים אנציקלופדיים, ידיעות עיתונאיות, דפי מידע והדרכה, דוחות, מכתבי בקשה, תלונה והתנצלות, מכתבים למערכת, מאמרי טיעון ותגובה, תעמולה ופרסומת, תרשימים וטבלאות.

מלבד הטקסטים הכתובים המודפסים, יש לעבוד עם התלמידים על טקסטים ממקורות שונים. יש לעמוד על מיומנויות הניווט הנדרשות בקריאתו של טקסט, חיפוש מושכל אחר מקורות מידע וכדומה. כמו כן יש להדגיש מיומנויות של מיזוג טקסטים ממקורות שונים.

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

עקרונות ודגשים

• **ארגון הטקסטים סביב נושאי תוכן**

מומלץ לארגן את הטקסטים סביב נושאי תוכן. אפשר לבחור נושאים מרכזיים מן האקטואליה, מן התחום החברתי והבינאישי, מן התחום האזרחי, מן התחום הערכי-מוסרי, מעולם המדע וכיוצא באלו. (דוגמאות לנושאים: כיבוד החוק, היחס לזר, דרכי התמודדות עם העוני, מאבק בגזענות ובאלימות, הלשון כמשקפת תרבות). לנושא הנבחר רצוי להביא שני טקסטים או יותר. הטקסטים יכולים להיות מתחומי דעת שונים (כגון היסטוריה, סוציולוגיה, מדעי החיים, לשון) ומסוגים שונים.

בד בבד עם הדיון בנושא הלימודי או בנושאים הלימודיים שהטקסטים מזמנים או שהמורה בחר להתמקד בהם (כגון הטענה המרכזית והרעיונות המרכזיים, הקישוריות), יש מקום לעמוד על מושגים מרכזיים בנושא התוכן, על מורכבות הנושא, על ההיבטים השונים שלו, על ההשתמעויות שלו לחיי התלמידים ועוד. בכל נושא כזה כדאי לקיים פעילות של סיכום, פעילות של כתיבה בעקבות הטקסטים.

• **עקרון ה"ספירליות" בהבנה והבעה**

ספירליות בלמידה פירושה הוא שבכל שלב אין זונחים את מה שנלמד בשלב הקודם אלא מתבססים עליו, מוסיפים עליו, מרחיבים אותו או מעמיקים בו. רצוי לבנות את לימודי ההבנה וההבעה במבנה ספירלי. הספירליות יכולה להתבטא הן בעלייה ברמת הקושי של הטקסטים הן בכמות ובאיכות של הנושאים הלימודיים שיטופלו בכל טקסט. רמת הקושי של הטקסטים מתבטאת באורכם, במורכבות הרעיונות שבהם, במורכבות המבנית, במידת ההפשטה וההכללה, באוצר המילים והביטויים ובסגנון הכתיבה. אפשר לפרוס את הטקסטים הנקראים והנכתבים מן הקל לכבד – מן הקצר לארוך, מן האישי לכללי, מן המוחשי למופשט, מן הפשוט למורכב.

פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא

• **איתור מידע**

- איתור פרטי המידע הגלויים המרכזיים והנלווים בטקסטים (לרבות עמדות מפורשות)
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט

• **הבנה (פרשנות והיסק)**

- הבנת משמעות נרמזת, מובלעת או מטפורית בטקסט
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)

- הבנת עמדתו של כותב הטקסט

- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט

- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה

- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט

- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר

- הבנת אזכורים שונים המופיעים בטקסט

- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות

- יצירת הכללות ופירוט

- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים

- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים

- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

• **הערכה ביקורתית ושיקוף (רפלקציה)**

הערכה ביקורתית של תוכן הטקסט

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים

- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים

- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים

- העלאת השערות בנוגע לטקסט

- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס

- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע

- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן

- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים

- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים

הערכה ביקורתית של לשון הטקסט ומבנהו (הבנה מטה-טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת

- בחינת **מידת התאמתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **למטרת הכתיבה**

- בחינת **מידת השפעתם** של רכיבים, כגון סגנון, משלב ובחירות לשוניות **על הקוראים**

- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים ותרומתם לכתיבה, להעברת המסר

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

ולחיזוק טענת הכותב

- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)

- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי-רטורי)

- הערכה מנומקת על מבנה הטקסט

• **אוצר מילים**

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר

כתיבה

יש לתרגל עם התלמיד כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה במהלכי כתיבה קצרי טווח עד לכתיבה רחבת היקף וארוכת טווח.

במוקד הוראת הכתיבה יעמדו כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים וכתיבה ממצגת של שני טקסטים או יותר. בכל מחצית על התלמיד להפיק תוצר כתיבה אחד לפחות בהיקף של עד 300 מילים לפחות. תוצרי הכתיבה יהיו חלק ממהלכי כתיבה ארוכי טווח הכוללים עדויות לתהליכי בקרה ושכתוב. מהלך כתיבה אחד יכול כתיבה ממצגת של שני טקסטים או יותר, והמהלך השני יכול כתיבת טיעון.

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב

- ציר רעיוני: לטקסט ציר רעיוני ברור הכולל כמה רעיונות (בהתאם להיקף הכתיבה) המוצגים ביחידות מפותחות ומובחנות המקושרות באופן ברור וקוהרנטי - פתיחה וסיום: כתיבת פתיחה וסיום ההולמים את סוג הכתיבה - מודעות לנמען: הטקסט מכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים, לדוגמה: הגדרת מושגים רלוונטיים, מילוי פערי מידע וכדומה - רלוונטיות: הימנעות ממידע עודף וממידע שאינו רלוונטי - קישוריות: שימוש הולם באמצעי קישור מגוונים: מילות קישור, מאזכרים וכדומה - ארגון הטקסט: הטקסט מאורגן כראוי מבחינה גרפית. <u>בטקסט מודפס</u>: חלוקה לפסקות, מעברים משורה לשורה, גודל גופן אחיד, הדגשות, רווח אחיד בין השורות, העדר רווח לפני סימני פיסוק וכדומה. <u>בטקסט שאינו מודפס</u> יש להקפיד בעיקר על החלוקה לפסקות ועל המעבר משורה לשורה.	
- תחביר: משפטים שלמים הבנויים כהלכה, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור - מורפולוגיה: שימוש תקין בצורות הנטייה (כגון שימוש תקין באותיות אית"ן, שימוש תקין בנטיית מילות היחס, הבחנה בין נטיית היחיד לנטיית הרבים) - פיסוק: שימוש נכון והולם בסימני הפיסוק - כתיב: היעדר שגיאות כתיב	לשון ומבע

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- משלב : שימוש במשלב לשוני אחיד לאורך הטקסט המתאים לנסיבות השיח. - אוצר מילים : עושר לשוני ודיוק במשמעות	
--	--

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

התלקיט ככלי להוראה ולהערכה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת "עברית" **התלקיט הוא ממהות המקצוע**: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא ומשמשים בעבורו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם לכלול משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים וכן מבחן ומשוב בעקבותיו. אם כן, התלקיט משקף את מאמצייהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי **להערכה מעצבת ומתמשכת** של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או בהערכת עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התיק כולו. בדרך זאת אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה.

לשון ומטה-לשון

מערכת הצורות

- זיהוי השורש בפעלים ובשמות. השורשים יהיו מגזרת השלמים והמרובעים
- ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל מגזרת השלמים, בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים, הרכב בסיסים), שאילה מלעז
- עמידה על המשמעויות השכיחות של המשקלים והצורנים
- תקינות בצורות הפועל והשם

תחביר

- חלקי הדיבור: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה, הפועל (ושם הפועל), תואר הפועל, מילות היחס ומילות הקישור
- צירופי סמיכות וצירופי שם ותוארו
- הבחנה בין צירוף לבין משפט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), איחוי (מאוחד), מורכב
- ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נשוא (פועלי, שמני), אוגד (מסוג כינוי גוף בלבד), מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה

משרד החינוך
מזכירות פדגוגית
הפיקוח על תחומי דעת חינוך חרדי

- הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה, תכלית ותנאי
- המרות - דיבור ישיר ודיבור עקיף, שינוי סדר מילים, המרות מסוג משפט אחד לאחר. יודגש הקשר בין מבנה לתפקוד.
- תקינות בהתאם התחבירי

**רכיב ה – 30% בבתי ספר טכנולוגיים אשר אין להם הכרה
בציונים בית ספריים**

מפרט התכנים להערכה חיצונית בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים: שאלון 75282

בתי הספר אשר אין להם הכרה בציונים הבית-ספריים מחויבים להגיש את התלמידים לבחינה החיצונית סמל שאלון 75282.